

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward"

แนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี Guideline for Creating a Sustainable Competitive Advantage of the Community Enterprises in Kanchanaburi Province

ศิริรัตน์ เช็งเส้ง¹

Email : Si.326@hotmail.com

ขวัญนรี กล้าปราบโจร²

Email : kwannaree2992@hotmail.com

ฉัฐิพร พระโพธิ์³

Email : amthi18@gmail.com

สร้อยเพชร ลิสนี⁴

Email : lissani.sroy@gmail.com

บุตรศรีรินทร์ แสงสว่าง⁵

Email : sangsawang1985@gmail.com

¹⁻⁵ หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและจัดทำแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ประชากรในการวิจัย คือ กองทุนหมู่บ้าน จังหวัดกาญจนบุรี กำหนดขนาดตัวอย่างจำนวน 271 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี มี 9 ด้าน 45 องค์ประกอบ สามารถอธิบายตัวบ่งชี้ได้ร้อยละ 69.64 โดยมีแนวทางความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้ ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ครัวเรือนเงินเพียงพอเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการที่จะผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้านทักษะการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ ครัวเรือนการทำงานอย่างเป็นระบบ ด้านระบบบุคลากร สมาชิกปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำชุมชน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ด้านการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครัวเรือนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันทางธุรกิจกับหน่วยงานภายนอก ด้านผู้นำ การมีผู้นำกลุ่มที่เก่งมีความรู้ความสามารถ ด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงจำเป็นต้องปรับตัวอยู่เสมอ ด้านความสามารถและทักษะในการทำงาน เป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ด้านการปรับปรุงคุณภาพเพื่อเพิ่มผลผลิต ครัวเรือนรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ครัวเรือนรูปแบบเฉพาะตัว ด้านสมรรถนะการทำงานของสมาชิก/ลูกจ้าง แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกมีความรักใคร่สามัคคีกันในกลุ่ม

คำสำคัญ

ความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน, วิสาหกิจชุมชน, จังหวัดกาญจนบุรี

Abstract

The purposes of this research were to analyze the factors influencing the competitive advantage and to prepare the guideline for creating the sustainable competitive advantage of the community enterprises. The samples were 271 members of Kanchanaburi village fund. The research instrument was questionnaires. The data was analyzed by Descriptive Statistics and Inferential Statistics which Factor Analysis was used. The findings were: the factors influencing the competitive advantage were 9 aspects, 45 segments that explained the indicators by 69.64 %. The guidelines for the community enterprises were stated as follows: for production planning, there should have the fund for the good cash flow to carry out the manufacturing. For problem solving & decision, the group should work systematically. For personnel section, the members must follow the leader suggestions and were eager to their duties. For learning enhancement, there should cooperate with the other business units via the business network. For leadership skill, the smart and skillful leader was necessary. For educational organization, the community enterprises needed to always adapt themselves against changes. For working skill & ability, it was the key for the competitive advantage and allowed to have the quick respond to customers. For quality improvement for higher productivity, the product should have a unique identity. For marketing promotion, the identity would increase sales. For member/employee capacity, there should assign roles to all members and be in unity among group.

Keywords

Sustainable Competitive Advantages, Community Enterprises, Kanchanaburi

บทนำ

ในปัจจุบันเศรษฐกิจชุมชนยังอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมที่จะสามารถแข่งขันทางการค้าในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศได้ รัฐบาลจึงได้มีการออกกฎหมายเพื่อรองรับการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชนให้มีการพัฒนาส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันการพัฒนาความสามารถในการจัดการและการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 2 จังหวัดราชบุรี, 2559) กระทรวงพาณิชย์จึงได้ปรับโครงสร้างหน่วยงานพาณิชย์ในส่วนภูมิภาคโดยการรวมการบริหารหน่วยงานของกระทรวงพาณิชย์ในส่วนต่างจังหวัดให้เป็นหน่วยงานเดียวโดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของพาณิชย์จังหวัด เพื่อขับเคลื่อนการทำงานให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารของกระทรวงพาณิชย์และจัดกลุ่มการบริหารเป็นกลุ่มภูมิภาค 18 กลุ่มจังหวัด ระยะ 5 ปี (2560 - 2564) เพื่อส่งเสริมการเชื่อมโยงธุรกิจของผู้ประกอบการในลักษณะเครือข่าย สนับสนุนและการต่อยอดการดำเนินธุรกิจร่วมกัน ในการยกระดับเพิ่มขีดความสามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์วิสาหกิจชุมชน และสนับสนุนธุรกิจของผู้ประกอบการรายย่อย (SME) (สำนักข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์, 2559) อันจะยังส่งเสริมชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward"

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารในปัจจุบันของภาคตะวันตก พบว่าวิสาหกิจชุมชนยังคงเผชิญกับปัญหาหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหาด้านการจัดการผู้ประกอบการยังขาดแนวคิดเชิงธุรกิจ ปัญหาด้านการตลาด ไม่สามารถพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของตลาด และการสร้างนวัตกรรมใหม่ของผลิตภัณฑ์ยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ปัญหาด้านเทคโนโลยี ชุมชนยังขาดการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีหรือการใช้ความรู้ทางเทคนิคที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิต (สุพิศพรรณ วัจนเทพินทร์ และชุตีระ ระบอบ, 2555) ปัญหาเครือข่ายวิสาหกิจ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ขาดความรู้ความเข้าใจในการรวมกลุ่ม เพื่อพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ ปัญหาด้านการเงิน และการจัดหาแหล่งเงินทุน ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการศักยภาพในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเพื่อแข่งขันทั้งในประเทศและต่างประเทศ (ธนา สมพรเสริม, 2557)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี การดำเนินงานยังมีปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ ปัญหาด้านการจัดการ ปัญหาด้านการเงินและการจัดหาแหล่งเงินทุน ซึ่งทำให้การดำเนินงานของกลุ่มยังไม่เข้มแข็ง การทำงานยังไม่เป็นระบบและไม่ยั่งยืน เพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันอย่างยั่งยืน และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน รวมถึงการยกระดับศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน
2. เพื่อจัดทำแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 840 ราย ดังตารางต่อไปนี้ ข้อมูล ณ วันที่ 3 ตุลาคม 2560 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560)

2. ขอบเขตตัวแปร

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านเงินทุน ปัจจัยด้านการผลิต ปัจจัยด้านการตลาด ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้านแรงงาน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ปัจจัยการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวทางความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

3. ขอบเขตเวลา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2560 – กันยายน 2561

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward"

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยการส่งแบบสอบถามให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 271 ราย ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างด้วยทฤษฎีความน่าจะเป็นโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบกลุ่ม (cluster sampling) และนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้อง และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อแสดงการแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และทำการทดสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กลุ่มตัวอย่างในการจัดทำแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการวิจัย

ผู้วิจัยทบทวนค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมได้จากหน่วยงานต่าง เพื่อสร้างเครื่องมือวิจัยและกำหนดกลุ่มตัวอย่าง กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย กำหนดกลุ่มตัวอย่าง สร้างเครื่องมือวิจัย

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือวิจัยที่เตรียมไว้ล่วงหน้า ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน ของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ดำเนินการจัดทำร่างสรุปผลการวิจัย ปัจจัย ที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัย ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดทำร่างสรุปผลการวิจัย ถ่ายทอดแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

ระยะที่ 3 ระยะสรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ผลการวิจัยเพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ จัดประชุมที่วิจัยเพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ เผยแพร่ผลการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้คือ

ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้คือ

1) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยเข้าไปสอบถามโดยใช้เครื่องมือวิจัยที่เตรียมไว้ล่วงหน้า เพื่อศึกษาสิ่งดังต่อไปนี้

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward"

- 1.1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
- 1.2) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
- 1.3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน

ของวิสาหกิจชุมชน

- 1.4) ความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

2) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้

เทคนิคการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.1) ประชุมทีมวิจัย ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมได้จากหน่วยงานต่าง ๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยแบ่งได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อแสดงการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในของวิสาหกิจชุมชน ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกของวิสาหกิจชุมชน ความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อแสดงค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลกำหนดระดับความคิดเห็นโดยใช้มาตราวัดของลิเคิร์ต (likert scale) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็น ดังนี้

ระดับค่าเฉลี่ย 1.00-1.80	หมายถึง มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับน้อยที่สุด
ระดับค่าเฉลี่ย 1.81-2.60	หมายถึง มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับน้อย
ระดับค่าเฉลี่ย 2.61-3.40	หมายถึง มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง
ระดับค่าเฉลี่ย 3.41-4.20	หมายถึง มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับมาก
ระดับค่าเฉลี่ย 4.21-5.00	หมายถึง มีความคิดเห็น/ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 3 การทดสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัย ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางของความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัย

ผลการทดสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันวิสาหกิจชุมชนมีดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อแสดงค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) (ตั้งผลการศึกษาดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยรวม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
1. ด้านเงินลงทุน	3.77	0.81	มาก
2. ด้านการผลิต	3.82	0.78	มาก
3. ด้านการตลาด	3.72	0.85	มาก
4. ด้านการบริหารจัดการ	3.77	0.79	มาก
5. ด้านผู้นำ	3.97	0.76	มาก
6. ด้านแรงงาน	3.87	1.03	มาก
7. ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก	3.91	0.72	มาก
8. ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก	3.82	1.15	มาก
9. ด้านข้อมูลข่าวสาร	3.86	0.84	มาก
รวม	3.83	0.86	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนโดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.83 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน ที่อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผู้นำ ด้วยค่าเฉลี่ย 3.97 รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.91 ด้านแรงงาน ด้วยค่าเฉลี่ย 3.87 ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้วยค่าเฉลี่ย 3.86 ด้านการผลิตและด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ด้วยค่าเฉลี่ยที่เท่ากันคือ 3.82 ด้านการบริหารจัดการและด้านเงินลงทุน ด้วยค่าเฉลี่ยที่เท่ากันคือ 3.77 และด้านการตลาด ด้วยค่าเฉลี่ย 3.72 ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อแสดงค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) (ตั้งผลการศึกษาดังตารางที่ 2)

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward"

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยรวม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
1. ด้านต้นทุน	3.75	0.79	มาก
2. ด้านการสร้างความแตกต่าง	3.57	0.96	มาก
3. ด้านการตอบสนองที่รวดเร็ว	3.77	0.78	มาก
4. ด้านการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน	3.84	0.72	มาก
รวม	3.73	0.81	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.73 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน ที่อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ด้วยค่าเฉลี่ย 3.84 รองลงมาคือ ด้านการตอบสนองที่รวดเร็ว ด้วยค่าเฉลี่ย 3.77 ด้านต้นทุน ด้วยค่าเฉลี่ย 3.75 และด้านการสร้างความแตกต่าง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.57 ตามลำดับ

3. ผลการทดสอบความเหมาะสมของชุดตัวแปรที่นำมาศึกษา โดยการวิเคราะห์ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy พบว่า ค่า KMO มีค่าเท่ากับ .947 ซึ่งมากกว่า .50 และเข้าใกล้ 1 สรุปได้ว่า ข้อมูลที่มีอยู่เหมาะสมที่จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์ Factor Analysis และผลการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 แสดงว่าตัวแปรต่าง ๆ สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ Factor analysis ได้ (ดังผลการศึกษิตตามตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบความเหมาะสมของข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันวิสาหกิจชุมชน และผลการทดสอบสมมติฐานทางสถิติเมทริกสหสัมพันธ์

การทดสอบ	ผลการทดสอบ
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	.947
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square
	df
	Sig.
	8855.055
	990
	.000

4. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยขอแนะนำขั้นตอนของการวิเคราะห์ โดยเทคนิค Factor analysis ดังนี้

4.1 ผลการสกัดองค์ประกอบ (Factor extraction) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ (Principal Component Analysis: PCA) พบค่าความร่วมกัน (Communality) ของตัวแปรแต่ละตัวที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

รวมทั้งหมด 45 องค์ประกอบ มีค่าอยู่ระหว่าง .449-.696 เป็นขนาดปานกลาง-มาก มีแนวโน้มที่น่าจะสามารถเข้าอยู่ในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งได้ (ดังผลการศึกษาดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงค่าไอเกน ร้อยละของความแปรปรวน และร้อยละของความแปรปรวนสะสมในแต่ละองค์ประกอบ

องค์ประกอบที่	ค่าไอเกน	ร้อยละของ ความแปรปรวน	ร้อยละของ ความแปรปรวนสะสม
1	20.216	44.924	44.924
2	2.042	4.537	49.461
3	1.860	4.133	53.594
4	1.451	3.224	56.819
5	1.361	3.024	59.842
6	1.266	2.813	62.655
7	1.093	2.429	65.084
8	1.041	2.314	67.398
9	1.011	2.246	69.644

4.2 ผลการหมุนแกนปัจจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal rotation) ด้วยวิธีวาริแมกซ์ (varimax method) (ดังผลการศึกษาดังตารางที่ 3) พบว่า ตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ทั้งหมด 45 ตัวแปร สามารถจัดกลุ่มเข้าองค์ประกอบ (component) ได้จำนวน 9 องค์ประกอบ ที่มีค่าไอเกน (Eigenvalue) เกิน 1.00 ซึ่งแสดงว่าแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมด 45 ตัวได้มากกว่า 1.00 องค์ประกอบทั้งหมด 9 องค์ประกอบ สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมด 45 ตัวได้ร้อยละ 69.644 (ดังผลการศึกษาดังตารางที่ 5)

4.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ได้องค์ประกอบทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ 45 ตัวบ่งชี้ และได้ทำการกำหนดชื่อขององค์ประกอบโดยพิจารณาจากลักษณะที่ตัวบ่งชี้เหล่านั้นมุ่งชี้ร่วมกันได้ (ดังผลการศึกษาดังตารางที่ 6)

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward"

ตารางที่ 5 แสดงผลการหมุนแกนองค์ประกอบแบบมูมดาก ด้วยวิธีวาริแมกซ์ (Varimax method)

Component	Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	20.216	44.924	44.924	4.507	10.015	10.015
2	2.042	4.537	49.461	4.426	9.836	19.851
3	1.860	4.133	53.594	4.301	9.558	29.410
4	1.451	3.224	56.819	4.174	9.275	38.684
5	1.361	3.024	59.842	3.726	8.281	46.965
6	1.266	2.813	62.655	3.687	8.193	55.159
7	1.093	2.429	65.084	3.008	6.685	61.843
8	1.041	2.314	67.398	2.453	5.452	67.295
9	1.011	2.246	69.644	1.057	2.349	69.644

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการพัฒนาตัวบ่งชี้ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

องค์ประกอบที่	ชื่อองค์ประกอบ	จำนวนตัวบ่งชี้
1	ด้านการวางแผนการดำเนินงาน	6
2	ด้านสมรรถนะการทำงานของสมาชิก/ลูกจ้าง	5
3	ด้านการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้	5
4	ด้านทักษะการเป็นผู้นำ	6
5	ด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้	6
6	ด้านทักษะการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ	4
7	ด้านการปรับปรุงคุณภาพเพื่อเพิ่มผลผลิต	4
8	ด้านการส่งเสริมการตลาด	3
9	ด้านความสามารถและทักษะในการทำงาน	6
รวม		45

5. ผลการวิจัยแนวทางการความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ปัจจัยด้านการวางแผนการดำเนินงาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีเงินทุนเพียงพอ จะมีความได้เปรียบทางการแข่งขันมากกว่า เนื่องจากมีเงินทุนสำรองและมีเงินทุนหมุนเวียนในการที่จะผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward"

5.2 ปัจจัยด้านทักษะการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ ประกอบด้วย ด้านระบบการเงินและบัญชี ควรมีการจัดทำบัญชีที่มีระบบ มีโปรแกรมสำเร็จรูปในการทำบัญชี ด้านระบบงาน ควรมีการจัดการที่ดี การทำงานอย่างเป็นระบบ ด้านระบบบุคลากร สมาชิกปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำชุมชน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน

5.3 ปัจจัยด้านการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันทางธุรกิจกับหน่วยงานภายนอก ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

5.4 ปัจจัยด้านผู้นำ การมีผู้นำกลุ่มที่เก่งมีความรู้ความสามารถ มีทักษะด้านการเป็นผู้นำ สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ในด้านต้นทุนที่ต่ำกว่าและสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันเวลา

5.5 ปัจจัยด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญเพราะปัจจุบันการดำเนินธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงจำเป็นต้องปรับตัวอยู่เสมอ

5.6 ปัจจัยด้านความสามารถและทักษะในการทำงาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน แรงงานส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชน เป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันทำให้ต้นทุนต่ำ และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว

5.7 ปัจจัยด้านการปรับปรุงคุณภาพเพื่อเพิ่มผลผลิต กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการบริหารจัดการในเรื่องของการผลิตให้การผลิตมีต้นทุนที่ต่ำ มีรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์

5.8 ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามารถผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ มีรูปแบบเฉพาะตัว จะเป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้เหนือกว่าคู่แข่ง

5.9 ปัจจัยด้านสมรรถนะการทำงานของสมาชิก/ลูกจ้าง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ในด้านต้นทุนที่ต่ำกว่าและสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันเวลาคือมีการแบ่งงาน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกมีความรักใคร่สามัคคีกันในกลุ่ม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน พบว่า ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนโดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผู้นำ รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านแรงงาน ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการผลิตและด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ด้านการบริหารจัดการและด้านเงินลงทุน และด้านการตลาด ตามลำดับ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยภายใน ที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนของ ลินดา ราเต (2555) ที่กล่าวว่า ปัจจัยภายใน ที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ เงินทุน และระบบการจัดการ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของชุตติมา หวังเบ็ญหมัด (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยภายในของธุรกิจที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการประกอบธุรกิจ SMEs ได้แก่ ระบบบุคลากรมีความสำคัญมากที่สุด

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward"

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อใช้ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยปัจจัยภายใน 9 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านสมรรถนะการทำงานของสมาชิก/ลูกจ้าง ด้านการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านทักษะการเป็นผู้นำ ด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านทักษะการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ ด้านการปรับปรุงคุณภาพเพื่อเพิ่มผลผลิต ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านความสามารถและทักษะในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตติมา หวังเบ็ญหมัด (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยภายในที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการประกอบการธุรกิจ SMEs ได้แก่ ระบบบุคลากรมีความสำคัญมากที่สุด

จากผลการวิเคราะห์แนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน พบว่า แนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแบ่งออกเป็นปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ด้านเงินทุน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการบริหารจัดการ ด้านผู้นำ ด้านแรงงาน ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก และด้านข้อมูลข่าวสาร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาพร รักดี (2555) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มทอผ้าบ้านเด่นวัว อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ที่พบว่า แนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านเด่นวัว อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ด้านการบริหารจัดการ ควรมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ หรือเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องมาช่วยกำกับดูแลในการบริหารจัดการ รวมทั้งพัฒนาความรู้และเทคนิคในการผลิตให้มีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อช่วยลดต้นทุนที่ราคาสูงจากการซื้อวัตถุดิบจากที่อื่น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สัสดี กำแพงดี และคณะ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นของกลุ่มแม่บ้าน อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ที่พบว่า การพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน ได้นำเอาจุดอ่อนมาแก้ไขโดยเร่งพัฒนาให้กลุ่มแม่บ้าน ยื่นคำขอต่อสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จัดอบรมให้ความรู้ด้านแผนการตลาด การเงิน และการผลิต เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี มี 2 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแผนงาน

1.1 วิสาหกิจชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการศึกษาค้นคว้าของปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ไปพัฒนาต่อยอดการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 วิสาหกิจชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิเคราะห์แนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนวิสาหกิจชุมชน ไปกำหนดทิศทางหรือนโยบายในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนให้วิสาหกิจชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนวิสาหกิจชุมชน

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward"

2.2 ครอบนำผลการวิจัยไปต่อยอดพัฒนาตัวชี้วัดแนวทางการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). รายชื่อวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน. สืบค้นเมื่อ มิถุนายน 7, 2560, จาก <http://www.sceb.doae.go.th/>
- ชุติมา หวังเบญจมา และธัญชา บินดูเหล็ก. (2557). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 1 (1), 109-123
- ธนา สมพรเสริม. (2557). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มไส้กรอกสมุนไพร จังหวัดกาญจนบุรี. ในเอกสารการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 52. (หน้า 304-311). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. จาก <http://www.sceb.doae.go.th/>
- ลินดา ราเต. (2555). การพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างความเข้าใจของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาการจัดการดุขฎิบัณติต สาขาการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สัสดี กำแพงดี วัลย์ลดา พรหมเวียงและคณะ. (2559). การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นของกลุ่มแม่บ้าน อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี. รายงานวิจัย คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สำนักข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์. (2559). ข่าว online สืบค้นเมื่อ มิถุนายน 7, 2560, จาก http://nwnt.prd.go.th/centerweb/news/NewsDetail?NT01_NewsID=TNECO5809250010025
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 2 จังหวัดราชบุรี. (2559). การพัฒนาการเกษตรภายใต้แผน 12 เพิ่มพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน 5 ล้านไร่ สืบค้นเมื่อ สิงหาคม 20, 2560, จาก <http://www.biothai.net/node/30498>
- สุพิศพรรณ วัฒนเทพินทร์ และชุติระ ระบอบ. (2555). โครงการพัฒนาคุณภาพอุตสาหกรรมอาหารและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป OTOP จังหวัดนครนายก. วารสาร มฉก วิชาการ. 15 (30), 89-104.
- สุภาพร รักดี. (2555). แนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มทอผ้าบ้านเด่นวัว อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณติต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.